

Checklist voor schooldirecties

De gebeurtenissen in Israël en de Palestijnse gebieden raken ons allemaal en vinden zichtbaar en onzichtbaar hun weg naar de personeelskamer en het klaslokaal, van het PO tot aan de universiteit. Bij schoolteams ligt de niet gemakkelijke taak enerzijds de angst, verdriet en woede die bij een deel van de leerlingen overheerst te helpen een plek te geven en anderzijds het gesprek over de oorlog en over de invloed die het heeft op de manier waarop we in Nederland samenleven, aan te grijpen als een belangrijk leermoment voor alle leerlingen en studenten. In deze checklist geven we handvatten over hoe je hier met oog voor de sociale veiligheid van je medewerkers en leerlingen, handelingsperspectief voor je team creëert.

Zorg voor eenduidig schoolbeleid

Een belangrijke reden dat docenten zich niet altijd veilig voelen om maatschappelijk beladen thema's te bespreken, is de afwezigheid van eenduidig schoolbeleid en het interne gesprek hierover. Zorg daarom in samenspraak met je team voor een duidelijke lijn bij gebeurtenissen die maatschappelijke spanningen met zich meenemen. En check bij grote maatschappelijke gebeurtenissen zoals nu, met regelmaat in bij je team om op te halen hoe het bespreken van deze thema's teamleden emotioneel raakt, waar eventuele weerstand zit en hoe (hulp)vragen zich ontwikkelen.

- Het is belangrijk als school ruimte te bieden voor het open gesprek waarin leerlingen hun meningen en emoties kwijt kunnen, maar waar indien nodig ook duidelijk tegenwicht en begrenzing wordt geboden om zo democratisch burgerschap bij leerlingen te stimuleren. Onafhankelijk van welke werkwijze de school kiest, is onze aanbeveling om altijd de volgende uitgangspunten uit te dragen:
 - Het is een verworvenheid dat we het in Nederland hartgrondig met elkaar oneens kunnen en mogen zijn. Als school/onderwijsinstelling zijn wij een veilige, actieve oefenplaats waar leerlingen leren hoe je het vreedzaam met elkaar oneens kunt zijn.
 - Wij vinden het belangrijk ruimte te bieden voor een open gesprek, maar grijpen altijd in bij antisemitisme en Holocaustontkenning, moslimhaat, racisme, discriminatie en de vergoelijking van geweld en voeren hier het gesprek over met onze leerlingen.
 - We scheiden meningen, bevlogenheid en woede over politieke beslissingen van de attitude ten opzichte van groepen. We maken onderscheid tussen het oneens zijn met ideeën en jezelf discriminerend uiten over groepen of personen. Voor dit conflict betekent dat: we dragen uit dat woede over Israëlische politiek, nooit een vergoelijking mag zijn voor antisemitisme en grijpen in als dat wel gebeurt. Het zelfde geldt voor woede over de terreur van Hamas en aanslagen in Europa: dit mag nooit een reden zijn voor moslimhaat.
 - We hebben oog voor minderheidsstandpunten en -groepen.
- Alleen het communiceren over uitgangspunten is niet voldoende, zorg voor een gesprek met het team om onveiligheid en handelingsverlegenheid te voorkomen:
 - Inventariseer met het gehele schoolteam wat nodig is om gezamenlijk uiting te geven aan deze uitgangspunten en erop te handhaven (bijvoorbeeld praktische afspraken over hoe te handelen binnen en buiten het leslokaal, praktische ondersteuning, morele steun

vanuit schoolleiding, etc.). Bespreek hierbij ook expliciet waar je als team niet alleen leerlingen, maar ook elkaar steunt en aanspreekt.

- Merk je dat er bij teamleden anders wordt gedacht over bovenstaande uitgangspunten of spanningen in de personeelskameroplopen, ga het gesprek hierover dan niet uit de weg en onderzoek achterliggende oorzaken. Wanneer achterliggende waarden verschillen, spreek hier dan op aan. Wanneer persoonlijke betrokkenheid en emoties in de weg zitten, probeer dan hulp te bieden.
- Neem ook leerlingen- en studentenraden actief mee in de boodschap en biedt ruimte voor ideeën over hoe het open gesprek en de aanspreekcultuur binnen de school te stimuleren.
- Een aandachtspunt is dat ouders niet altijd op de hoogte zijn van het schoolbeleid en thuis geen opvolging geven aan belangrijke gesprekken op school. Advies voor specifiek het PO en VO: bespreek met je team op welke manier het meenemen van ouders van je gekozen aanpak goed bij de school past.

Ondersteun je team met praktische handvatten

Het is belangrijk het hele team zich veilig en geëquipeerd voelt om met spanningen op dit onderwerp om te gaan in de klas. Mentoren, docenten van vakken als geschiedenis en burgerschap hebben in de regel meer ervaring en ruimte voor het voeren van dit gesprek, toch is het belangrijk te zorgen dat ook andere docenten en teamleden weten hoe te handelen op het moment dat bijvoorbeeld de gemoederen hoog oplopen.

- Er is veel goede ondersteuning beschikbaar, zowel methodieken voor het voeren van schurende gesprekken, concrete handreikingen over het voeren van een inhoudelijk gesprek over de oorlog en het omgaan met desinformatie. Ook is er een breed aanbod van trainingen en interventies (theater, rolmodellen, etc) waar je als school gebruik van kunt maken. Het actuele aanbod staat op de website van het Expertisepunt Burgerschap ([Een overzicht van leermiddelen over het Israëliisch-Palestijns conflict - Expertisepunt Burgerschap](#)). Een deel van de methodieken voorziet ook docenten van handvatten die minder vaak een maatschappelijke vraagstuk bespreekt in de klas.
- Wanneer in de school veel leerlingen het lastig vinden om te gaan met andersdenkenden en denken in vijandbeelden, ontkracht deze dan actief met positieve voorbeelden. Gebruik digitale voorbeelden van rolmodellen die ondanks hun verschillende afkomsten, levensopvattingen of politieke opvattingen vreedzaam samenleven of zet specifieke rolmodellenprogramma's in. Ook deze zijn te vinden op de website van het Expertisepunt Burgerschap.

Heb valkuilen goed in zicht

Belangrijke don'ts die ook op basis van huidige signalen weer actueel zijn: bij ingrijpende maatschappelijke gebeurtenissen en ook nu, krijgen wij regelmatig meldingen over instructies vanuit de schoolleiding die bedoeld zijn om het gesprek te bevorderen of om conflict te voorkomen, maar uiteindelijk schadelijk kunnen zijn voor het pedagogisch klimaat binnen de school en negatieve impact kunnen hebben op de veiligheid van individuele leerlingen en docenten.

- Zorg ervoor dat je nooit individuele leerlingen voor wie deze oorlog meer speelt wegens culturele of religieuze achtergrond ongevraagd op de voorgrond zet of vraagt hun achtergrond expliciet te benoemen of achter te houden, ook niet vanuit de beste bedoelingen. Dit geldt ook je team. Adviseer of verbied ook teamleden nooit hun (joodse) identiteit kenbaar te maken, maar deel het ook niet actief zonder expliciete toestemming. Zorg wel dat er regelmatig wordt ingecheckt

bij collega's en leerlingen die in de minderheid zijn / kwetsbaar kunnen zijn vanwege hun identiteit.

- Snij nooit in het reguliere lesprogramma om confrontatie uit de weg te gaan. Wij raden het uitstellen of verbieden van bijvoorbeeld jeugdjournaal of het verminderen van Holocausteducatie ten zeerste af. Kies voor positieve confrontatie en normeren. Gaat dat niet meer, zoek dan hulp.
- Geef niet toe aan wensen van ouders om bijvoorbeeld niet met een joodse mentor te hoeven communiceren of leerlingen specifieke geschiedenis- en burgerschapslessen over te laten slaan omdat zij hier aanstoot aan nemen. Laat duidelijk weten dat je als school nooit ruimte biedt aan discriminatie of het ontzeggen van lesinhoud aan leerlingen.

Monitor en handel bij incidenten

- Het doen van meldingen of het inroepen van hulp wordt te vaak als teken van onkunde gezien. Belangrijk om voor ogen te hebben en communiceren is dat het inroepen van hulp of doen van meldingen, hoort bij het nemen van verantwoordelijkheid en een veilig schoolklimaat. Dit geldt zowel voor leerlingen, docenten als directies en besturen. Zorg dat duidelijk is wat de route is voor hulpvragen en meldingen.
 - Zorg dat voor leerlingen (en hun ouders) duidelijk is bij wie ze zich kunnen melden bij signalen van onveiligheid en/of psychische klachten die daarmee samenhangen.
 - Zorg dat voor je team duidelijk is waar zij allereerst intern met vragen en meldingen terecht kunnen. Maak duidelijk waar de school mogelijk staat is dit op te vangen en voor waarvoor zij eventueel (zelfstandig of via de school) extern hulp kunnen inroepen.
 - Handel direct bij incidenten en meldingen en maak richting betrokkenen altijd transparant hoe er met een melding wordt omgegaan.
 - Ook kun je bij incidenten of lastige situaties advies inwinnen bij het Adviespunt van School & Veiligheid op 030-2856616. Bij een calamiteit kan gebruik gemaakt worden van de expertise van een calamiteitenadviseur van School & Veiligheid via het Adviespunt.
- Zorg dat je goed overzicht houdt van hoe eventueel problematische opvattingen en gedrag spelen binnen de school.
 - Ga niet alleen af op meldingen, maar doe ook actieve uitvraag naar hoe (op positieve wijze) lastige situaties zijn opgelost en welke kwesties nog spelen.
 - Weet dat onrust en conflict niet de enige indicatoren zijn die om alertheid vragen. We kennen veel voorbeelden waarbij problematische opvattingen die om normeren en gesprek vragen, niet worden herkend omdat er geen direct conflict mee gepaard ging. *Neem proefwerken waarin leerlingen feiten over de Holocaust prima weten te noemen, maar diezelfde feiten vervolgens glashard ontkennen. Leerlingen die prima kunnen vertellen over artikel 1 van onze grondwet, maar tegelijkertijd racistische uitingen doen. Of neem het voorbeeld van leerlingen die geweld afkeuren omdat ze slachtoffers onschuldig vinden, maar tegelijkertijd noemen ander geweld wel acceptabel te vinden.* Besteed daarom aandacht aan het leren herkennen van moslimhaat, antisemitisme, racisme, geweldsverheerlijking en antidemocratisch gedachtengoed.

Vragen over deze checklist?

Deze checklist is opgesteld door Diversion en Yalla! Diversion ondersteunt het onderwijs in Nederland bij o.a. het bespreekbaar maken van gevoelige thema's in het klaslokaal en het stimuleren van democratisch burgerschap. Yalla! is een stichting voor joods-islamitische dialoog in Nederland en het tegengaan van antisemitisme en islamofobie. Vragen? Mail ons op info@diversion.nl